

Geven in Nederland 2017

Huishoudens, nalatenschappen, fondsen, bedrijven, goede doelenloterijen en vrijwilligers

prof. dr. René Bekkers, prof. dr. Theo Schuyt en drs. Barbara Gouwenberg (red.)

LENTHE
Immer bloeyende

WalburgPers

© Lenthe, Amsterdam 2017

Omslagontwerp & layout: André Weigand/Lenthe
Correctie: Kirsten Karmiggelt/Lenthe
Druk: Roelofs, Enschede

Geven in Nederland 2017 is een uitgave van social enterprise Lenthe (www.lenthe.nl), specialist op het gebied van publicaties en evenementen over maatschappelijke vrijgevigheid.

De kernpunten van het onderzoek in dit boek zijn openbaar en voor iedereen in te zien op:
www.geveninnederland.nl

Aan de totstandkoming van deze uitgave is de uiterste zorg besteed. Voor informatie die nochtans onvolledig of onjuist is opgenomen, aanvaarden de auteur(s), redactie en uitgever geen aansprakelijkheid. Voor eventuele verbeteringen van de opgenomen gegevens houden zij zich aanbevolen.

Waar dit mogelijk was, is aan auteursrechtelijke verplichtingen voldaan. Wij verzoeken eenieder die meent aanspraken te kunnen ontlenen aan in dit boek opgenomen teksten en afbeeldingen zich in verbinding te stellen met de uitgever.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen en de informatie die op www.geveninnederland2017.nl is gepubliceerd, mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij online, elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige ander manier, zoals door middel van social media, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl, 0900-2022829). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) van deze uitgave ten behoeve van commerciële doeleinden dient men zich te wenden tot de uitgever: www.lenthe.nl.

ISBN 9789462492516
NUR 600

Voorwoord

Welkom in de wereld van de filantropie, het particulier initiatief voor het algemeen nut. Wat dragen burgers, bedrijven, fondsen en kansspelen bij aan welke goede doelen? Op welke manieren steunen deze partijen die doelen? Welke trends heeft de filantropie de afgelopen jaren doorgemaakt? Welke nieuwe ontwikkelingen dienen zich aan? Deze vragen staan centraal in dit boek.

Deze editie van *Geven in Nederland* is een jubileumeditie, die een indeling heeft die afwijkt van de voorgaande edities. In de Inleiding treft u een conceptualisering aan van filantropie in vier ideaaltypen, waarmee we nieuwe vormen van filantropie, zoals sociale investeringen, plaatsen tegenover de vertrouwde vormen zoals de huis-aan-huis-collecte. Sociale investeringen leveren een rendement op voor de investeerder. We zien sociale investeringen als een spannende ontwikkeling in de filantropie. Zij kunnen een aardverschuiving veroorzaken in het landschap van de landelijk bekende goede doelen, die hun inkomsten nu nog voor een groot deel uit giften om niet halen. Hoe dat landschap er nu uitziet, bespreken we in *Filantropie en de sector filantropie in kort bestek*, waarin u een overzicht aantreft van de organisaties in de filantropische sector en de interne organisatie van die sector.

In het historisch overzicht 'Twintig jaar *Geven in Nederland*: onderzoeksthema's en hoogtepunten' kijken we met gepaste trots terug op tien edities *Geven in Nederland* en de symposia die we de afgelopen twintig jaar

aan de VU rond filantropie hebben georganiseerd. De Dag van de Filantropie is een traditie geworden, een feestelijke bijeenkomst waarop de sector bij elkaar komt. Welke thema's zijn er op deze symposia aan de orde geweest? Hoe is de sector veranderd? We formuleren ook onze ambities voor de komende twintig jaar.

Vervolgens presenteren we de veranderingen die zich hebben voorgedaan in de filantropie in afgelopen twintig jaar. In 1995 hebben we voor de eerste keer een schatting gemaakt van de aard en omvang van de filantropie in Nederland. Sindsdien hebben we met het onderzoek twintig jaar lang de filantropie in Nederland op de voet gevolgd. In de eerste hoofdstukken kijken we op een bijzondere manier terug op de resultaten van het onderzoek uit de afgelopen twintig jaar. In de Jubileumspecial Twintig jaar data *Geven in Nederland* treft u diepgaande analyses aan van de veranderingen die zich in de filantropie hebben voorgedaan. We hebben een bijzonder rijke bron van gegevens over filantropie verzameld, die nog veel meer inzicht biedt dan we in de reguliere edities kwijt konden. Wat u in de special aantreft is nog maar een fractie van het beschikbare materiaal. We hebben voor u een selectie gemaakt van de belangrijkste inzichten in de trends die zich onder de oppervlakte hebben voorgedaan.

Daarna volgen de reguliere hoofdstukken over de bijdragen van huishoudens, uit nalatenschappen, over bijdragen van fondsen,

bedrijven, kansspelen en de bijdragen van burgers die niet eenvoudig in geld zijn uit te drukken in de vorm van vrijwilligerswerk. Deze hoofdstukken volgen het bekende stramien uit de voorgaande edities, maar kennen ook belangrijke innovaties. Ik noem de volgende. In het hoofdstuk over huishoudens presenteren we een nieuwe schattingsmethode, waarin de giften van vermogende Nederlanders beter zijn meegenomen. In het hoofdstuk over nalatenschappen presenteren we een analyse van motieven van burgers en vermogende Nederlanders om na te laten goede doelen. In het hoofdstuk over bedrijven presenteren we een robuuste analyse van de waarde van giften en sponsoring die uitschieters aftopt en een longitudinale analyse van veranderingen in het maatschappelijk verantwoord ondernemen. In het hoofdstuk over kansspelen treft u een analyse aan van opvattingen van het Nederlands publiek over de maatschappelijke betekenis van goede doelenloterijen. In het hoofdstuk over vrijwilligerswerk tenslotte treft u ook analyses aan van de samenhang met informele hulp en actief burgerschap op lokaal niveau.

Al dit werk zou niet mogelijk geweest zijn zonder de financiële bijdrage van het ministerie van Veiligheid en Justitie, dat wij zeer erkentelijk zijn voor de steun voor het onderzoek. We danken ook het ministerie van OCW, het Prins Bernhard Cultuur Fonds, het Oranje Fonds en Kaleidos Research (NCDO), het CBF en NOC-NSF voor bijdragen aan het onderzoek in de vorm van cofinanciering.

We danken ook onze materiële sponsors. Jos van Hezewijk van Elite Research zijn we dankbaar voor het beschikbaar stellen van de database met adressen voor het deelonderzoek

onder vermogende Nederlanders. Dank aan Norbert van Berckel van de Kennisbank Filantropie, ook wel Kenniscentrum Filantropie genaamd, voor het beschikbaar stellen van gegevens over ANBI's en fondsen.

We danken de leden van de begeleidingscommissie, die met grote zorgvuldigheid de teksten van constructief commentaar hebben voorzien, soms in korte tijd. Dat dit boek uiteindelijk toch op tijd af is gekomen, mag door vele tegenvallers in de dataverzameling van buitenaf een wonder lijken. Zonder het geduld en de leiding van Barbara Gouwenberg en de inzet van het gehele team was dit nooit gelukt. Het 'familiemodel' van een hechte werkgroep heeft wederom goed gewerkt.

Prof. dr. René Bekkers
Bijzonder Hoogleraar Filantropische Studies,
projectleider Geven in Nederland

Inhoud

Voorwoord	5
Samenvatting van de belangrijkste bevindingen	11
Inleiding <i>prof. dr. René Bekkers</i>	xx
Filantropie en de sector filantropie in kort bestek <i>prof. dr. Theo Schuyt</i>	xx
Historisch overzicht twintig jaar Geven in Nederland: onderzoeksthema's en hoogtepunten <i>prof. dr. Theo Schuyt en drs. Barbara Gouwenberg</i>	xx
Jubileumspecial: Twintig jaar data Geven in Nederland <i>prof. dr. René Bekkers, Arjen de Wit MSc en dr. Pamala Wiepking</i>	xx

Deel A Bronnen van de bijdragen

Hoofdstuk 1	Geven door huishoudens <i>Arjen de Wit MSc en prof. dr. René Bekkers</i>	xx
Hoofdstuk 2	Nalatenschappen <i>prof. dr. Theo Schuyt, mr. Elly Mariani en Suzanne Felix MSc</i>	xx
Hoofdstuk 3	Geven door fondsen <i>drs. Barbara Gouwenberg en Barry Hoolwerf MSc</i>	xx
Hoofdstuk 4	Geven door bedrijven <i>dr. Dick de Gilder</i>	xxx
Hoofdstuk 5	Geven door kansspelen <i>drs. Barbara Gouwenberg, prof. dr. Theo Schuyt en Suzanne Felix MSc</i>	xxx
Hoofdstuk 6	Geven van tijd: vrijwilligerswerk <i>Arjen de Wit MSc en prof. dr. René Bekkers</i>	xxx

Deel B Doelen waaraan gegeven wordt

prof. dr. Theo Schuyt, Arjen de Wit MSc, Suzanne Felix MSc, drs Barbara Gouwenberg, dr. Dick de Gilder en prof. dr. René Bekkers

Hoofdstuk 7	Kerk en levensbeschouwing	xxx
Hoofdstuk 8	Gezondheid	xxx
Hoofdstuk 9	Internationale hulp	xxx
Hoofdstuk 10	Milieu, natuurbeschoud en dierenbescherming	xxx
Hoofdstuk 11	Onderwijs en onderzoek	xxx
Hoofdstuk 12	Cultuur	xxx
Hoofdstuk 13	Sport en recreatie	xxx
Hoofdstuk 14	Maatschappelijk en sociale doelen (nationaal)	xxx

Deel C Methodologie

Hoofdstuk 15	Methodologische verantwoording <i>Arjen de Wit MSc, prof. dr. René Bekkers, drs. Barbara Gouwenberg, Suzanne Felix MSc en dr. Dick de Gilder</i>	xxx
--------------	---	-----

Begeleidingscommissie

Het onderzoek dat aan deze publicatie ten grondslag ligt, wordt uitgevoerd onder auspiciën van een begeleidingscommissie, bestaande uit:

- Mr. Maril Gelauff (voorzitter), ministerie van Veiligheid en Justitie, Directie Sanctie- en Preventiebeleid
- Dr. Christine Carabain, NCDO, Kaleidos Research
- Prof. dr. Sigrid Hemels, Erasmus Universiteit Rotterdam, Faculteit der Rechtsgeleerdheid
- Prof. dr. Hans Schmeets, Centraal Bureau voor de Statistiek
- Drs. Suzette de Boer MSSc en drs. Frieda de Pater, FIN-Vereniging van Fondsen in Nederland (namens Samenwerkende Brancheorganisaties Filantropie)

Meeleesgroep

- Mr. dr. Daniëlle Cozijnsen, ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Directie Erfgoed en Kunsten
- Ruben Koekoek MSc, ABN AMRO, Public Sector Clients
- Drs. Tatiana van Lier en Laura Santacreu MSc, Nationale Goede Doelen Loterijen
- Mr. drs. Henk Meijer BAA, ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Directie Sport
- Maarten Schallenberg MSc, ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Directie Maatschappelijke Ondersteuning
- Mr. Caroline Tempel-van den Bout, ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Directie Onderzoek en Wetenschapsbeleid
- Drs. Marc Mazairac, Ministerie van Buitenlandse Zaken, Directoraat Generaal Internationale Samenwerking

Contact

Vrije Universiteit Amsterdam
Faculteit Sociale Wetenschappen
Centrum voor Filantropische Studies
Postadres: De Boelelaan 1081
1081 HV Amsterdam
020 5986782
cfs@vu.nl
www.geveninnederland.nl

Financiers

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door financiële steun van het ministerie van Veiligheid en Justitie en door een co-financiële bijdrage van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het Prins Bernhard Cultuur Fonds, het Oranjefonds, Kaleidos Research (NCDO), het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) en NOC*NSF.

Elite Research en het Kenniscentrum Filantropie zijn materiële sponsors. Zij hebben kosteloos een database met respectievelijk adressen voor het deelonderzoek onder vermogende Nederlanders en gegevens over fondsen beschikbaar gesteld.

Samenvatting van de belangrijkste bevindingen

Aan de orde komen:

I Bevindingen voor 2015

II Trends 1995-2015

III Hoogtepunten

I Bevindingen voor 2015

Totaalbedrag giften van geld en goederen in 2015

Nederland geeft vrijwillig 0,85% van het bruto binnenlands product (bbp).

- Het totaalbedrag is het resultaat van de optelsom van de geschatte giften van huishoudens, van nalatenschappen, van fondsen (zowel geldwervende fondsen als vermogensfondsen), van het bedrijfsleven en van de opbrengsten uit de kansspelen. Deze schatting is aan de lage kant, vanwege de onvolledigheid van informatie over nalatenschappen en de bijdragen van vermogensfondsen.

In Nederland werd in 2015 in totaal ruim 5,7 miljard euro gegeven aan goede doelen.

- Dit lage percentage lijkt in tegenspraak met het algemene beeld dat Nederland vrijgevig is. De Nederlander draagt echter vooral via de belastingen bij aan goede doelen. Ter vergelijking: in de Verenigde Staten schommelde het geefpercentage van het bbp in de periode 1965-2015 rond de 2%. Daar wordt echter veel minder via de algemene middelen aan goede doelen gegeven: de belastingdruk is er aanzienlijk lager (Giving USA, 2016). Bovendien heeft Giving USA wel volledig zicht op de bijdragen van (vermogens)fondsen en Geven in Nederland niet.

Bronnen in 2015

Huishoudens (geld en goederen)	2.611	46
Nalatenschappen	289	5
Fondsen (uit de opbrengst van het vermogen):		
Geldwervende fondsen	82	1
Vermogensfondsen	219	4
Bedrijven (giften en sponsoring)	2.007	35
Kansspelen	524	9
Totaal	5.731	100

Tabel 1: Bronnen van de bijdragen in 2015

- De schattingen voor de bijdragen aan goede doelen van huishoudens en bedrijven zijn gemaakt op basis van steekproeven die representatief zijn voor alle huishoudens en bedrijven in Nederland. Voor de cijfers met betrekking tot nalatenschappen en fondsen is gebruikgemaakt van ter beschikking gestelde informatie; aangezien deze niet volledig is en ook niet gegeneraliseerd kan worden naar de gehele sector, betreffen de cijfers van nalatenschappen en fondsen dus een ondergrens voor de werkelijke bedragen.
- De cijfers over nalatenschappen zijn ontleend aan het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF), waaraan nationaal fondsenwervende instellingen informatie verstrekken over hun inkomsten uit nalatenschappen. In totaal hebben 224 van de 632 fondsenwervende instellingen in 2015 melding gemaakt van nalatenschappen. Daarnaast hebben we aanvullend onderzoek gedaan onder 51 fondsen van academische ziekenhuizen en universiteiten die hun gegevens niet aan het CBF rapporteren. Van de 38 fondsen die hebben deelgenomen aan dit aanvullende onderzoek hebben 10 instellingen in 2015 een nalatenschap ontvangen. Ondanks deze aanvullende dataverzameling zijn de genoemde bedragen onderschattingen, omdat gegevens ontbreken over nalatenschappen aan kerken, congregaties, non-profitinstellingen en fondsenwervende instellingen die niet aan het CBF rapporteren.
- De cijfers over fondsenwervende instellingen zijn eveneens ontleend aan het CBF. In totaal gaven 625 fondsenwervende instellingen in 2015 3,5 miljard euro aan goede doelen. Voor het totaaloverzicht van Geven in Nederland worden echter, om dubbeltellingen te voorkomen, alleen de baten uit beleggingen meegerekend. In totaal rapporteerden 506 fondsenwervende instellingen inkomsten uit beleggingen (82 miljoen euro) te hebben ontvangen in 2015. De inkomsten uit geldwerving bij het publiek, het bedrijfsleven en de inkomsten uit loterijen en nalatenschappen zijn bij de cijfers van de andere hoofdstukken ondergebracht.
- Het onderzoek onder vermogensfondsen heeft zich geconcentreerd op de grootste vermogensfondsen (met een bestedingsbudget > ca. 1 miljoen euro) in Nederland. Uitgangspunt hierbij is dat een klein deel van de fondsen verantwoordelijk is voor het grootste deel van de uitgaven. Met behulp van beschikbare gegevensbronnen, het inschakelen van experts en de 'sneeuwbalmethode' hebben we onderzocht welke grote fondsen er in Nederland zijn. Deze methode heeft een lijst opgeleverd van verschillende soorten vermogensfond-

sen. Het gaat hierbij niet alleen om zuivere vermogensfondsen die uit de opbrengst van het vermogen geld geven aan goede doelen, maar ook om fondsen die bijvoorbeeld jaarlijks gevoed worden door één structurele inkomstenbron afkomstig van een familie of bedrijf en derhalve geen (of nauwelijks) vermogen hebben. In 2015 hebben 72 vermogensfondsen 435 miljoen euro bijgedragen aan maatschappelijke en goede doelen. Voor het macro-economische overzicht van Geven in Nederland worden echter alleen de doelbestedingen uit de opbrengsten van het vermogen meegeteld, een bedrag van 219 miljoen euro. De inkomsten die vermogensfondsen bijvoorbeeld (incidenteel) uit nalatenschappen ontvangen, of de jaarlijkse giften die afkomstig zijn van bedrijf of familie worden niet meegerekend omdat deze bijdragen al bij de andere hoofdstukken zijn meegeteld.

- Zes landelijke kansspelvergunninghouders dragen in 2015 een deel van hun opbrengst af aan goede doelen: de Nationale Postcode Loterij, de BankGiro Loterij en de VriendenLoterij (sinds 2004 ondergebracht in de Holding Nationale Goede Doelen Loterijen N.V.), De Lotto (sinds 2016 onderdeel van de Nederlandse Loterij), Sportech B.V. en de Samenwerkende Non-profit Loterijen (SNL). De voor Geven in Nederland gebruikte cijfers zijn ontleend aan de jaarverslagen 2015 van deze kansspelvergunninghouders.

	In miljoenen euro's	In procenten
Kerk en levensbeschouwing	1.124	20
Internationale hulp	843	15
Gezondheid	800	14
Maatschappelijke en sociale doelen	601	10
Sport en recreatie	557	10
Cultuur	511	9
Milieu, natuurbehoud en dierenbescherming	502	9
Onderwijs en onderzoek	243	4
Overig	549	10
Totaal ^a	5.731	100

^a Nieuwe methode: inclusief huishoudens met een migratieachtergrond en vermogende huishoudens

Tabel 2: Doelen waaraan gegeven wordt in 2015 (in rangorde)

- In 2015 geeft Nederland het meest aan kerk en levensbeschouwing (20%).
- Onderwijs en onderzoek is in 2015 het minst populaire doel om aan te geven (4%). Dit kan samenhangen met de veronderstelling dat financiering van deze sector een taak van de overheid is.

Bronnen en doelen in 2015

Het totaalbedrag voor goede doelen waaraan door huishoudens, individuen (nalatenschappen), fondsen (zowel geldwervende fondsen als vermogensfondsen), bedrijven en kansspelen wordt gegeven, kan als volgt worden uitgesplitst:

Doelen waaraan gegeven wordt (in miljoenen euro's)	Huishoudens ^a	Nalatenschappen
	<i>Geld en goederen</i>	
Kerk en levensbeschouwing	747	6
Gezondheid	393	108
Internationale hulp	484	68
Milieu, natuurbehoud en dierenbescherming	244	47
Onderwijs en onderzoek	79	5
Cultuur	162	7
Sport en recreatie	90	0
Maatschappelijke en sociale doelen	260	48
Overige doelen (niet gespecificeerd)	151	0
Totaal ^c	2.611	289

^a Nieuwe methode: inclusief huishoudens met een migratieachtergrond en vermogende huishoudens

^b GWF = geld wervende fondsen en VF = vermogensfondsen (de bijdragen van GWF en VF (301 miljoen euro) bestaat, om dubbelstellingen te voorkomen, alleen uit de opbrengsten van het vermogen)

Fondsen ^b Uit de opbrengst van het vermogen			Bedrijven	Kansspelen	Totaal	In procenten
<i>GWF</i>	<i>VF</i>	<i>Totaal</i>	<i>Giften en sponsoring</i>			
1	3	4	367	0	1.124	20%
16	17	33	229	37	800	14%
17	32	49	106	137	843	15%
22	9	31	98	82	502	9%
1	17	18	141	0	243	4%
9	54	64	219	59	511	9%
0	2	2	396	69	557	10%
16	69	85	113	96	601	10%
0	16	16	338	44	549	10%
82	219	301	2.007	524	5.731	100%

^c De cijfers van huishoudens en bedrijven betreffen gegeneraliseerde bedragen. Met andere woorden: er is een schatting gemaakt van de bijdragen aan goede doelen van alle huishoudens en bedrijven in Nederland. We benadrukken dat door het ontbreken van een volledig steekproefkader het niet mogelijk is generalisaties te maken naar de volledige populatie van vermogensfondsen en nalatenschappen.

Tabel 3: Het totaalbedrag voor goede doelen waaraan wordt gegeven (in miljoenen euro's)

- Huishoudens geven het meest aan kerk en levensbeschouwing.
- Nalatenschappen komen vooral ten goede aan doelen op het terrein van gezondheid.
- Geldwervende fondsen geven uit eigen middelen (baten uit beleggingen) vooral aan milieu, natuurbehoud en dierenbescherming en internationale hulp.
- Maatschappelijke en sociale doelen en cultuur zijn belangrijke doelen voor vermogensfondsen.
- Sport en recreatie en kerk en levensbeschouwing zijn de meest populaire doelen onder bedrijven.
- Uit de kansspelen ontvangt de categorie internationale hulp het meeste geld.

Vrijwilligerswerk in 2015/2016¹

In 2016 deed 36% van de bevolking minstens eenmaal in het afgelopen jaar onbetaald werk voor een maatschappelijke organisatie.

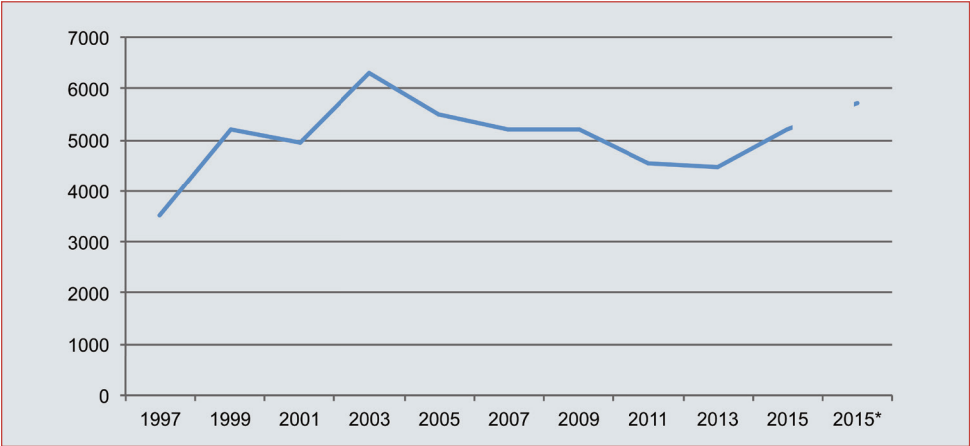
¹ In tegenstelling tot het geefgedrag, is vrijwilligerswerk gemeten over 2015 en 2016. In juni 2016 is gevraagd of men de afgelopen twaalf maanden vrijwilligerswerk heeft verricht.

- Sportverenigingen en kerkelijke organisaties tellen de meeste vrijwilligers.
- Vrijwilligers besteden in 2016 gemiddeld 14,5 uur per maand aan vrijwilligerswerk.
- De meeste vrijwilligers houden zich bezig met bestuurlijke taken (23%), kantoorwerk en administratie (21%) en training of scholing (18%). Vrouwelijke vrijwilligers en vrijwilligers met een migratieachtergrond verrichten relatief weinig bestuurlijke taken.
- Vrijwilligers zijn vaker te vinden onder Nederlanders zonder migratieachtergrond, mensen met kinderen, hoger opgeleiden, mensen zonder baan, protestanten, mensen die vaker naar de kerk gaan, mensen die vaker benaderd worden om te geven aan goede doelen en mensen die het belangrijk vinden om voor anderen te zorgen.

II Trends 1997-2015

Voor deze editie van Geven in Nederland gebruiken we een nieuwe methode om het geefgedrag van huishoudens te schatten. Hierdoor is het totaalbedrag moeilijk te vergelijken met eerdere edities van Geven in Nederland. Om de trends in geefgedrag te laten zien, gebruiken we dezelfde manier van schatten als in de voorgaande edities van Geven in Nederland. Voor 2015 geven we ook de nieuwe schatting weer, aangegeven met een sterretje achter het jaartal.

Totaalbedrag 1997-2015

Figuur 1: Totaalbedragen giften van geld en goederen, 1997-2015 (in miljoenen euro's), gecorrigeerd voor inflatie^a

- Het totaal gegeven bedrag aan goede doelen is van 2003 tot 2013 gedaald. Tussen 2013 en 2015 zien we een toename van 17%.
- Het is belangrijk om hierbij te vermelden dat deze trendvergelijking met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd moet worden, vanwege de onvolledige informatie over nalatenschappen en de bijdragen van vermogensfondsen.

	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2015*
Bbp (€ mld)	363	413	476	506	541	609	617	643	643	677	677
Giften (€ mld)	2,6	4,0	4,0	5,3	4,7	4,5	4,7	4,3	4,4	5,2	5,7
Giften / bbp (%)	0,7	1,0	0,8	1,0	0,9	0,7	0,8	0,7	0,7	0,8	0,8

^a Vanwege toegepaste correcties verschillen de cijfers enigszins van de cijfers in voorgaande edities van Geven in Nederland.

Tabel 4: Giften in percentage van het bruto binnenlands product, 1997-2015^a

- Het bedrag aan giften in percentage van het bruto binnenlands product schommelt vanaf 1995 tussen de 0,7% en 1%. Vanaf 1999 is sprake van een dalende trend.
- Ook voor deze trendvergelijking geldt dat voorzichtigheid geboden is, vanwege onvolledige informatie over nalatenschappen en de bijdragen van vermogensfondsen.

Bronnen 1997-2015

	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2015*
Huishoudens	1.528	1.943	2.136	2.253	2.199	1.945	1.938	1.829	1.971	2.081	2.611
Nalatenschappen	135	213	231	189	182	240	232	256	265	289	289
Fondsen	214	329	237	196	431	339	387	294	290	301	301
Bedrijven	693	1.466	1.359	2.271	1.513	1.639	1.694	1.378	1.363	2.007	2.007
Kansspelen	-,-	-,-	-,-	369	396	394	461	498	494	524	524
Totaal	2.570	3.951	3.963	5.278	4.721	4.557	4.712	4.255	4.383	5.200	5.731

^a De totaalcijfers kunnen als gevolg van afrondingen afwijken van de totaalcijfers in andere tabellen.
^b Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens, bedrijven, nalatenschappen en kansspelen, verschillen deze cijfers enigszins van de cijfers in voorgaande edities van Geven in Nederland.
^c De cijfers van huishoudens en bedrijven betreffen gegeneraliseerde bedragen. Met andere woorden: er is een schatting gemaakt van de bijdragen aan goede doelen van alle huishoudens en bedrijven in Nederland. Voor de cijfers met betrekking tot nalatenschappen en fondsen geldt dat niet. Vanwege gebrekkige bronnen is het niet mogelijk hiervan een totaalschatting van te maken.

Tabel 5: Bronnen van de bijdragen, 1997-2015 (in miljoenen euro's)^{a,b,c}

Huishoudens	De totale waarde van giften van geld en goederen door Nederlandse huishoudens bedraagt in 2015, volgens de oude methode, 2.081 miljoen euro. Dit bedrag ligt 5,5% hoger dan het bedrag over 2013 (1.971 miljoen euro). Gecorrigeerd voor de inflatie is de waarde van de giften en goederen die zijn gegeven door huishoudens in Nederland sinds 2011 gestegen met 6,7%. De giften van huishoudens vertegenwoordigen in 2013 0,4% van het bbp en 0,55% van de consumptieve bestedingen van huishoudens.
Nalatenschappen	De totale gerapporteerde omvang van de inkomsten uit nalatenschappen is sinds 1997 sterk gestegen.
Fondsen	De cijfers zijn een optelsom van de bijdragen uit de opbrengsten van het vermogen van een groep vermogensfondsen met een bestedingsbudget > ca. 1 miljoen euro (n=72) en 506 geldwervende en hybride fondsen. Het is vanwege onvolledige informatie over de bijdragen van vermogensfondsen en vanwege het feit dat de bijdragen voor de jaren 1995-2015 op verschillende wijzen tot stand zijn gekomen niet mogelijk om iets over trends in de tijd te zeggen.
Bedrijven	De bijdragen van bedrijven in de vorm van sponsoring en giften aan goede doelen zijn in 2015 sterk gestegen ten opzichte van 2013. Het bedrijfsleven is een belangrijke bron van filantropie voor de verschillende doelen. De toename vindt vooral plaats in de bijdragen aan kerk en levensbeschouwing, milieu, natuurbehoud en dierenbescherming, cultuur en overige doelen.
Kansspelen	De bijdragen vanuit de kansspelen aan goede doelen zijn de afgelopen jaren fors gestegen. In 2015 zien we een verdere stijging ten opzichte van 2013, veroorzaakt door toenemende bijdragen vanuit de Nationale Postcode Loterij en de VriendenLoterij.

De begunstigde doelen 1997-2015

	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015 ^d	2015 ^e
Kerk en levensbeschouwing	685	650	885	1.099	903	1.001	892	810	977	1.087	1.124
Gezondheid	(1)	(3)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)	(1)
Internationale hulp	339	732	444	633	510	468	629	472	538	687	800
	(4)	(1)	(4)	(3)	(5)	(5)	(3)	(5)	(5)	(3)	(3)
Milieu, natuurbehoud, dierenbescherming	382	665	613	537	838	561	576	566	579	697	843
	(3)	(2)	(3)	(6)	(4)	(4)	(4)	(3)	(2)	(2)	(2)
Onderwijs en onderzoek	218	357	277	338	385	376	439	379	358	486	502
	(6)	(6)	(7)	(7)	(7)	(7)	(7)	(6)	(6)	(6)	(7)
Cultuur	92	240	131	309	283	295	150	209	190	243	243
	(8)	(7)	(8)	(8)	(8)	(8)	(8)	(8)	(8)	(8)	(8)
Sport en recreatie	95	174	340	614	332	386	453	293	284	384	511
	(7)	(8)	(6)	(4)	(6)	(6)	(6)	(7)	(7)	(7)	(6)
Maatschappelijke en sociale doelen	418	605	696	937	691	687	715	702	555	506	557
	(2)	(4)	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(2)	(3)	(5)	(5)
Overig (niet gespecificeerd)	287	470	403	580	550	572	469	539	552	594	601
	(5)	(5)	(5)	(5)	(3)	(3)	(5)	(4)	(4)	(4)	(4)
Totaal	53	62	171	232	231	216	251	350	321	570	549
	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)	(-)
Totaal	2.570	3.955	3.962	5.279	4.723	4.562	4.709	4.261	4.373	5.200	5.731

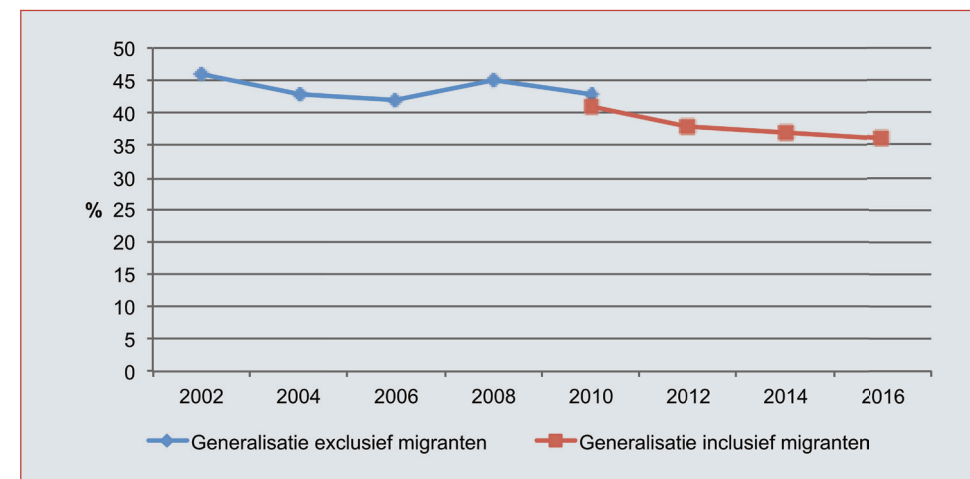
^a De totaalcijfers kunnen als gevolg van afrondingen iets afwijken met de totaalcijfers in andere tabellen.
^b Vanwege toegepaste correcties op de cijfers van huishoudens, bedrijven en nalatenschappen verschillen de cijfers enigszins van de cijfers in voorgaande edities van Geven in Nederland.
^c De cijfers tussen haakjes geven de rangorde aan.
^d Oude methode: inclusief huishoudens met een migratieachtergrond, exclusief vermogende huishoudens.
^e Nieuwe methode: inclusief huishoudens met een migratieachtergrond en vermogende huishoudens.

Tabel 6: Bijdragen per begunstigd doel

Tabel 6 geeft de trend weer in de bijdragen per begunstigd doel. De trend wordt zowel zichtbaar gemaakt in bedragen in miljoenen euro's als (tussen haakjes) in rangorde.^{a,b}

- Rangorde begunstigde doelen gemiddeld over de periode 1997-2015:
 - kerk en levensbeschouwing;
 - sport en recreatie;
 - internationale hulp;
 - maatschappelijke en sociale doelen;
 - gezondheid;
 - milieu, natuurbehoud en dierenbescherming;
 - cultuur;
 - onderwijs en onderzoek.

Vrijwilligerswerk, 2002-2016¹

Figuur 2: Vrijwilligerswerk

- In 2016 deed 36% van de Nederlanders vrijwilligerswerk. Met de daling in de deelname aan vrijwilligerswerk in 2016 zet de trend door die we in de vorige Geven in Nederland-edities al signaleerden.
- De afgelopen twee jaar is het aantal uren dat vrijwilligers aan vrijwilligerswerk besteden verder afgenomen (van gemiddeld 18 uur naar 14,5 uur per maand). Mensen die beginnen met het doen van vrijwilligerswerk zijn minder actief dan vrijwilligers die gestopt zijn en in het verleden vrijwilligerswerk deden. Ook doen mensen die actief zijn gebleven minder uren vrijwilligerswerk dan voorheen. De mediaan is de afgelopen jaren weinig veranderd: de helft van de vrijwilligers besteedt maandelijks 10 uur of meer aan vrijwilligerswerk.
- De verdeling van de taken is redelijk stabiel. We zien een afname van het aantal vrijwilligers dat klussen doet of vervoer biedt.

² In tegenstelling tot het geefgedrag is vrijwilligerswerk gemeten over de jaren 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 en 2016. In mei 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 en 2016 is gevraagd of men de afgelopen twaalf maanden vrijwilligerswerk heeft verricht.

III Hoogtepunten

Special Twintig jaar Geven in Nederland

- We verzamelen al twintig jaar cijfers over filantropie in Nederland.
- De vrijgevigheid van Nederland, gemeten in het percentage van het bruto binnenlands product dat aan filantropie wordt besteed, is in die periode duidelijk afgenomen. Na een stijging eind jaren negentig bereikte de vrijgevigheid in Nederland in 1999 een top van 0,96% van het BBP. In 2015 is dat gedaald naar 0,77%. Het deel van het besteedbaar inkomen dat huishoudens besteden aan giften is gedaald van 0,93% in 1999 naar 0,69% in 2015.
- Voor een deel kan de afname van het geefgedrag worden verklaard door veranderingen in de samenstelling van de Nederlandse bevolking. De ontkerkelijkijking is de belangrijkste trend. Kerkelijke Nederlanders geven meer dan onkerkelijke. Een tegenkracht die de gevolgen van de ontkerkelijkijking heeft verminderd is de toename van het opleidingsniveau. Hoger opgeleiden geven meer dan lager opgeleiden. De groep Nederlanders geboren vóór 1930 geeft flink meer dan degenen die later geboren zijn. Bovendien blijkt het geefgedrag van deze groep in de afgelopen twintig jaar sterk toegenomen te zijn.
- Een belangrijke verklaring voor de afnemende giften onder huishoudens is dat Nederlanders steeds minder prosociaal zijn ingesteld. Het lijkt erop dat Nederlanders over het algemeen minder opofferingsgezind zijn, minder emotioneel betrokken zijn bij anderen die het minder hebben, zich minder verantwoordelijk voelen voor de samenleving en minder vertrouwen hebben in medeburgers.
- Ook is fondsenwerving minder effectief geworden. Goede doelenorganisaties bereiken sinds 2001 een steeds kleiner deel van de huishoudens. Bovendien blijkt dat de geefbereidheid bij fondsenwervingsacties sterk is verminderd.
- De succesvolle nationale hulpactie voor slachtoffers van de tsunami in Zuidoost-Azië eind 2004 heeft in 2005 een eenmalige piek in de giften aan internationale hulp opgeleverd, maar blijkt geen blijvend effect gehad te hebben op het geefgedrag aan internationale hulp.
- De recente bezuinigingen op subsidies aan culturele instellingen en internationale hulporganisaties hebben voornamelijk niet gezorgd voor hogere giften.

Geven door huishoudens

- In 2015 geeft 81% van de huishoudens gemiddeld 352 euro in geld aan goede doelenorganisaties en geeft 39% goederen ter waarde van gemiddeld 143 euro. Terwijl de populariteit van het geven van geld en goederen aan goede doelenorganisaties onder Nederlandse huishoudens is afgenomen, neemt de waarde van de giften toe per huishouden dat geeft.
- Huishoudens geven het vaakst geld aan gezondheid (66%), op afstand gevolgd door internationale hulp (41%) en maatschappelijke en sociale doelen (32%). Minder dan een derde van de huishoudens (28%) geeft aan kerk en levensbeschouwing, maar dit doel ontvangt wel de hoogste bedragen.

- Voor giften in goederen zijn maatschappelijke en sociale doelen het populairst (18%), gevolgd door internationale hulporganisaties (12%). Nederlanders geven vooral kleren en schoenen.
- Kleding doneren in de container heeft de huis-aan-huiscollecte ingehaald als de meest gebruikte manier om te geven. Nieuwe vormen van geven, zoals per sms en via internet, zijn nauwelijks populairder geworden in de afgelopen jaren.
- Verschillen in geefgedrag hangen samen met sociaaleconomische kenmerken zoals de leeftijd (ouderen geven meer), het opleidingsniveau (hoger opgeleiden geven meer), het inkomen en de vermogenspositie (hoe meer financieel vermogen, hoe hoger het geefgedrag) en religie (kerkelijke Nederlanders, en met name protestanten, geven meer). Het geefgedrag van huishoudens neemt toe met altruïstische waarden en de frequentie waarmee huishoudens worden benaderd om giften te doen.
- Het algemene vertrouwen in goede doelenorganisaties neemt verder af, ondanks de inspanningen in de filantropische sector voor een transparantere organisatiecultuur en het duidelijker meten van uitkomsten. Wel zegt een meerderheid van de Nederlanders dat goede doelen een belangrijke functie vervullen in de maatschappij.
- Er is grote onbekendheid met de regels voor het aftrekken van periodieke giften en het aftrekken van giften aan culturele instellingen. Van de Nederlanders die giften aftrekken van de inkomstenbelasting, een groep die gemiddeld veel geeft, zeggen drie op de tien minder te gaan geven als er geen giftenaftrek zou zijn.

Geven door bedrijven

- Volgens de (grove) schattingen die we maken op basis van onze steekproefresultaten geven bedrijven voor ongeveer 2 miljard euro aan goede doelen, in de vorm van sponsoring en giften.
- In 2015 gaf ruim 70% van de bedrijven aan goede doelen via sponsoring en/of giften. Het aantal bedrijven dat doet aan sponsoring en giften is al jaren stabiel en het bedrijfsleven blijft hiermee een belangrijke bron van filantropie voor de verschillende doelen.
- Sport is het belangrijkste doel waaraan bedrijven geld willen spenderen in de vorm van sponsoring en giften. Tegelijkertijd neemt het totaalbedrag in bijdragen op het gebied sport en recreatie al jaren af.
- De toename in filantropische activiteiten komt voor een belangrijk deel tot stand door de inzet van tijd en mankracht. Bedrijven lijken zich in toenemende mate actief in te zetten om met hun expertise bij te dragen aan het succes van goede doelen. Dat geldt met name voor de zakelijke dienstverlening. Een belangrijk deel van de toename van het bedrag dat kerken krijgen wordt gevormd door de inzet in tijd en mankracht door bedrijven uit deze branche.
- Het motief om aan sponsoring te doen is duidelijk meer zakelijk georiënteerd dan het motief om aan giften te doen; bij giften is juist de maatschappelijke betrokkenheid relatief belangrijk.

-
- Meer bedrijven zijn gestart met maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), meer bedrijven zijn dat blijven doen en veel bedrijven zijn begonnen met nieuwe MVO-activiteiten. Bedrijven met 10 of meer medewerkers zijn duidelijk actiever op het gebied van MVO dan kleine bedrijven.

Literatuur

Giving USA 2016. *The annual report on philanthropy for the year 2015*. Indianapolis: Indiana University, Lilly Family School of Philanthropy.